

Diarienummer
15-2009-3380

Somalia

Äktenskap samt vårdnad av barn

Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009
till Hargeisa och Nairobi.

Foto: Erik Landemalm

2009-06-17

Upprättad i enlighet med EU COI-guidelines

Innehåll

Om rapporten	4
English summary.....	5
Marriage	5
Children.....	6
1. Inledning	7
1.1 Bakgrund.....	7
1.2 Avgränsning	7
2. Sammanfattning	8
2.1 Äktenskap.....	8
2.2 Barn	9
3. Äktenskap.....	10
3.1 Val av partner.....	10
3.1.1 Arrangerat äktenskap eller eget val av partner.....	10
3.1.1.1 Södra/centrala Somalia.....	11
3.1.1.2 Somaliland.....	12
3.1.1.3 Landinformationsenhetens kommentar	13
3.1.2 Giftermål med diasporan.....	13
3.1.2.1 Södra/centrala Somalia.....	13
3.1.2.2 Somaliland.....	14
3.1.2.3 Landinformationsenhetens kommentar	14
3.2 Förberedelser för vigsel.....	15
3.2.1 Södra/centrala Somalia	15
3.2.2 Somaliland	16
3.2.3 Landinformationsenhetens kommentar.....	17
3.3 Vigsel	17
3.3.1 Södra/centrala Somalia	17
3.3.2 Somaliland	18
3.3.3 Landinformationsenhetens kommentar.....	19
3.4 Blandäktenskap	19
3.4.1 Förekomsten av och synen på blandäktenskap	19
3.4.1.1 Södra/centrala Somalia.....	19
3.4.1.2 Somaliland.....	21
3.4.1.3 Landinformationsenhetens kommentar	22
3.4.2 Situationen för personer i blandäktenskap	22
3.4.2.1 Södra/centrala Somalia.....	22
3.4.2.2 Somaliland.....	24
3.4.2.3 Landinformationsenhetens kommentar	24
3.5 Barnäktenskap	25
3.5.1 Södra/centrala Somalia	25
3.5.2 Somaliland	25
4. Skilsmässa.....	26
4.1 Bestämmelser och tradition.....	26
4.1.1 Södra/centrala Somalia	26
4.1.2 Somaliland	26
4.2 Änkor / änklingar	27
4.3 Omgifte för frånskild kvinna.....	27
5. Utomäktenskapliga graviditeter samt barn födda utom äktenskapet ...	28
5.1 Kvinnans situation.....	28

5.1.1	Våldtagens kvinnas möjligheter att gifta om sig.....	28
5.2	Barnets situation.....	28
6.	Barn.....	29
6.1	Tillhörighet till klan eller minoritetsgrupp.....	29
6.2	Vårdnad av barn vid skilsmässa.....	29
6.2.1	Södra/centrala Somalia	29
6.2.2	Somaliland	30
6.2.3	Landinformationsenhetens kommentar.....	30
6.3	Korsasho.....	30
6.3.1	Barn vars biologiska föräldrar lever.....	30
6.3.1.1	Södra/centrala Somalia.....	30
6.3.2	Föräldralösa barn.....	31
6.3.2.1	Södra/centrala Somalia.....	31
6.3.2.2	Somaliland.....	32
6.3.3	Hittebarn.....	32
6.3.3.1	Södra/centrala Somalia.....	32
6.3.4	Landinformationsenhetens kommentar.....	32
6.4	Adoption.....	33
6.4.1	Södra/centrala Somalia	33
6.4.2	Somaliland	33
6.4.3	Landinformationsenhetens kommentar.....	33
6.5	Barnhem	33
6.5.1	Södra/centrala Somalia	33
6.5.2	Somaliland	34
7.	Könsstympning	34
8.	Förlossningar.....	35
	Källor	36
	Bilaga A	37
	Förklaring av ord.....	37
	Bilaga B.....	38
	Karta över Somalia.....	38

Om rapporten

Denna rapport är framtagen av Migrationsverkets landinformationsenhet. De källor som använts är alla redovisade. Rapporten gör inte anspråk på att vara uttömmande och bör inte tillmätas exklusivt bevisvärde i samband med avgörandet av ett enskilt ärende. Informationen i rapporten återspeglar inte nödvändigtvis Migrationsverkets officiella ståndpunkt i en viss fråga och det finns ingen avsikt att genom rapporten göra politiska ställningstaganden.

English summary

This section contains a summary of the conclusions made by the Country of Origin Information Unit.

Marriage

For a marriage to be deemed valid, a dowry must be paid, the sheikh who married the couple needs to know what is paid as a dowry and two males must witness the marriage ceremony. The woman or, if it is a young girl to be married, her parents decide what dowry should be acceptable. The dowry is usually provided in the form of something of financial value, but there are instances when only the Koran is given. It may be easier for the husband to get a divorce if he has not provided his wife with an expensive dowry.

The Somali traditions regarding marriage, for example, as regards the choice of partner, gabaati¹, yaraad², etc., still exist in rural areas. These traditions are also strong in the towns, but here there are more opportunities to deviate from them. Diasporan people may have a more liberal approach to these traditions. The difficult situation that prevails, predominantly in southern/central Somalia, also results in Somali inhabitants adopting a more liberal approach to the traditions if the marriage is entered into with a diasporan person, which offers a ticket to the western world and the prospect of a better life. The traditions are largely upheld by people who can afford and are able to do so, but even people from the middle classes can end up in situations that lead them to put their reputation to one side.

There is a low social acceptance for mixed marriages³ and people who have entered into mixed marriages become stigmatised. The stigmatisation that couples in mixed marriages are subjected to varies. Sometimes this involves social pressure, and the person in the couple who comes from a clan may be disowned by their clan and lose their clan protection. In some cases, violence is used against the couple, but no source has stated that there are any 'honour killings'. Factors such as the minority group involved and the wealth and position of people involved are important, as is the fact that mixed marriages are more readily tolerated where the man comes from a clan. The attitude of individuals in the respective families and clans towards mixed marriages is also relevant to how the couple are treated. A divorce results in the stigmatisation and threat profile coming to an end.

The status of a woman drops following a divorce. Her chances of getting remarried are generally good but vary according to her education, personality and family background and also where the woman is located

¹ 'Gabaati' is a gift that the prospective husband and his family give to the prospective bride's family in conjunction with them asking for the prospective bride's hand.

² 'Yaraad' is the bride price. It is paid to the parents of the prospective bride.

³ A 'mixed marriage' means a marriage that has been concluded between a person from a clan and person from a minority group.

geographically in Somalia. Divorced women usually marry a divorced man or a man where she is a second, third or fourth wife.

Children

The term *custodial guardian* is a legal concept that requires a legal context in order to be ascribed importance. There has been no central government authority in Somalia since 1991. Since then, *xeer* and *sharia* have been applied. However, it is unclear as to when one or the other is applied; this may depend on who holds the power at the time and similarly what those affected prefer. During the inquiry trip, information has been gathered about how certain issues concerning the custody of children are dealt with in the absence of legal procedures.

Children belong to their father's family and clan. This does not stop a child being looked after by her/his mother or other relatives in the event of divorce. The person who will take care of a child in the event of divorce depends on whether *xeer* or *sharia* is applied or some other agreement is made. 'Korsasho' is a phenomenon where one person voluntarily undertakes to support, educate and protect a child as if the child were a biological child. However, the child retains the name of her/his biological father and succeeds her/his biological parents. The child does not succeed her/his korsasho parents. Both a child whose biological parents are alive and orphaned children can be looked after by korsasho parents. Agreements between the biological parents or the relatives of orphaned children and the korsasho parents are normally verbal. Korsasho parents take any day-to-day decisions concerning the child's upbringing, often in consultation with the biological parents. Even if the child is brought up by korsasho parents, the child's biological parents have the final right to make decisions about the child's upbringing. Korsasho parents of orphaned children make all of the decisions concerning the child's upbringing, but good custom means that the korsasho parents maintain contact with the child's biological relatives and allow the child's relatives to visit the child. As regards foundlings, where the child's parents and relatives are unknown, it is the korsasho parents who make decisions on all matters concerning the child. The child gets its name from the korsasho family but does not succeed her/his korsasho parents.

When a child loses her/his parents, the relatives discuss who among the child's relatives would be most appropriate to look after the child and become the child's korsasho parents. The fact that efforts are made to find the best solution in each individual case means that there are many variations. The decision concerning who the child should live with may be reconsidered and the child may move in with another relative.

In Somaliland *only* foundlings whose parents are unknown can be adopted. The adoption is carried out according to *xeer* and confirmed by a court. The phenomenon known as adoption in Somaliland is korsasho established by the secularised court and cannot be equated to the Swedish legal term 'adoption', where the adopted child is legally equated to a biological child. The adoptive parents make decisions concerning the adopted child.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Migrationsverket har den 27 februari – 12 mars 2009 genomfört en utredningsresa till Hargeisa i Somalia och Nairobi i Kenya. Syftet med resan var att på plats inhämta uppgifter om bland annat äktenskap och vårdnad om barn i Somalia.

1.2 Avgränsning

Delegationen genomförde totalt 27 intervjuer med experter, företrädare för organisationer och myndigheter på plats i Hargeisa den 1 – 4 mars respektive i Nairobi den 5 – 12 mars 2009. Den här rapporten handlar huvudsakligen om äktenskap och vårdnad om barn. En tidigare rapport behandlar klanskyddet.

Rapporten baseras på de uppgifter som framkommit vid de möten som hållits under resan samt kompletterande uppgifter från källor som konsulterats under resan. Rapporten kan därför innehålla motstridiga uppgifter. Landinformationsenhetens uppfattning redovisas i särskilda avsnitt i rapporten samt under avsnittet sammanfattning.

Gatubild från Hargeisa, mars 2009

2. Sammanfattning

Det här avsnittet innehåller en sammanfattning av Landinformationsenhetens slutsatser.

2.1 Äktenskap

För att vigseln ska anses giltig krävs att hemgift betalats, att schejken som vigde paret vet vad som betalas i hemgift samt att det fanns två manliga vittnen till vigselakten. Det är kvinnan, eller om det är en ung flicka som ska ingå äktenskap hennes föräldrar, som bestämmer vilken hemgift som ska accepteras. Vanligast är att hemgiften ges i form av något som har ett ekonomiskt värde, men det förekommer att endast en Koran ges som hemgift. Det kan vara lättare för maken att skilja sig om han inte givit sin hustru någon dyr hemgift.

De somaliska traditionerna avseende äktenskap, exempelvis gällande val av partner, gabaati⁴, yaraad⁵ mm, lever kvar på landsbygden. Även i städerna är traditionerna starka, men det finns större möjligheter att frånga traditionerna i städerna. Personer i diasporan kan ha ett mer liberalt förhållningssätt till traditionerna. Den svåra situationen i framförallt södra/centrala Somalia leder till att även invånarna i Somalia kan förhålla sig friare till traditionerna om äktenskapet ingås med en person från diasporan vilket innebär en biljett till västvärlden och en förhoppning om en bättre situation. Den som har råd och möjlighet håller i stor utsträckning på traditionerna, men även personer från medelklassen kan hamna i situationer som leder till att de sätter anseendet åt sidan.

Den sociala acceptansen för blandäktenskap⁶ är låg och personer som ingått blandäktenskap blir stigmatiserade. Den stigmatisering par i blandäktenskap utsätts för varierar. Ibland handlar det om ett socialt tryck och den i paret som kommer från klan kan förskjutas från sin klan och förlorar då sitt klanskydd. Det förekommer att våld används mot paret men ingen källa har uppgett att hedersmord förekommer. Faktorer som vilken minoritetsgrupp det rör sig om, personernas välstånd och position i samhället har betydelse liksom det faktum att blandäktenskap där mannen kommer från klan lättare kan tolereras. Inställningen till blandäktenskap hos de enskilda individerna i respektive familj och klan har också betydelse för hur paret behandlas. En skilsmässa leder till att stigmatiseringen och hotbilden upphör.

En kvinnas status försämras efter en skilsmässa. Hennes möjligheter att gifta om sig är generellt sett goda men varierar med utbildning, personlighet och familjebakgrund samt även med var geografiskt i Somalia kvinnan befinner

⁴ Gabaati är en gåva som den blivande maken och hans familj ger till den blivande brudens familj i samband med att de ber om den blivande brudens hand.

⁵ Yaraad är brudpris. Betalas till den blivande brudens föräldrar.

⁶ Med blandäktenskap avses äktenskap som ingåtts mellan en person från klan och en person från minoritetsgrupp.

sig. Frånskilda kvinnor gifter sig vanligen med en frånskild man eller med en man där hon blir andra, tredje eller fjärde hustru.

2.2 Barn

Begreppet *vårdnadshavare* är ett juridiskt begrepp som kräver ett legalt sammanhang för att få betydelse. Sedan 1991 finns ingen central statsmakt i Somalia. Därefter har xeer och sharia tillämpats. Det är dock oklart när man tillämpar det ena eller det andra, det kan bero på vem som har makten för tillfället liksom vad de berörda föredrar. Under utredningsresan har information inhämtats om hur vissa frågor rörande vårdnad om barn hanteras i avsaknad av legala procedurer.

Barn tillhör sin fars familj och klan. Det hindrar inte att barn vid skilsmässa kan tas om hand av modern eller andra släktingar. Vem som tar hand om barnen vid en skilsmässa beror på om xeer eller sharia tillämpas eller om en annan överenskommelse görs. Korsasho är en företeelse där en person frivilligt åtar sig att försörja, utbilda och beskydda ett barn som om det vore ett biologiskt barn. Barnet behåller dock sin biologiska fars namn och ärver sina biologiska föräldrar. Barnet ärver inte sina korsasho-föräldrar. Såväl barn vars biologiska föräldrar lever som föräldralösa barn kan tas om hand av korsasho-föräldrar. Överenskommelsen mellan de biologiska föräldrarna eller det föräldralösa barnets släkt och korsasho-föräldrarna är som regel muntlig. Korsasho-föräldrarna fattar löpande beslut som rör barnets uppfostran, ofta i samförstånd med de biologiska föräldrarna. Barnets biologiska föräldrar har även om barnet uppfostras av korsasho-föräldrar den slutgiltiga beslutsrätten över barnets fostran. Korsasho-föräldrar till föräldralösa barn fattar alla beslut rörande barnets fostran, men god sed innebär att korsasho-föräldrarna håller kontakt med barnets biologiska släkt och låter barnets släktingar besöka barnet. När det gäller hittebarn, där barnets föräldrar och släkt inte är kända, är det korsasho-föräldrarna som beslutar i alla frågor som rör barnet. Barnet får sitt namn från korsasho-familjen men ärver inte sina korsasho-föräldrar.

När barn blir föräldralösa diskuterar slakten vem i barnets släkt som är bäst lämpad att ta hand om barnet och bli barnets korsasho-förälder. Det faktum att man letar efter den bästa lösningen i varje enskilt fall gör att variationerna är många. Beslutet om var barnet ska bo kan omprövas och barnet får flytta till en annan släkting.

I Somaliland kan *endast* hittebarn, vars föräldrar inte är kända, adopteras. Adoptionen görs enligt xeer och fastställs i domstol. Den företeelse som i Somaliland kallas adoption är en i den sekulariserade domstolen fastslagen korsasho och kan inte likställas med det i Sverige rättsliga begreppet adoption där adoptivbarnet rättsligt jämföras med ett biologiskt barn. Adoptivföräldern fattar beslut rörande adoptivbarnet.

3. Äktenskap

3.1 Val av partner

3.1.1 Arrangerat äktenskap eller eget val av partner

I den somaliska kulturen finns olika sätt att ingå äktenskap.

Traditionellt går en man som vill gifta sig med en kvinna till sin far och äldste⁷. De går därefter till kvinnans familj och ber om hennes hand. Kvinnans familj ger sitt samtycke till äktenskapet. Kvinnan har dock inget att säga till om, det är bara familjerna och de äldste som diskuterar. Kvinnans familj begär en summa (ett antal kameler) och avtalet sluts. Paret kan träffas första gången på bröllopet. Traditionellt gifter sig en man med den äldsta dottern i familjen, därefter gifts nästa dotter bort.

Ett annat sätt är att mannen och kvinnan kommer överens om att ingå äktenskap. De går därefter till mannens familj som genomför förberedelserna genom att kontakta kvinnans familj. Gabaati⁸, får och getter mm, betalas till kvinnans familj och det bestäms hur stor hemgiften ska vara. Paret går därefter till den lokala schejken som genomför den religiösa ceremonin. Mannen kan också gå till kvinnans familj och be om hennes hand utan att kvinnan är vidtalad.

Det förekommer också att föräldrarna till underåriga barn beslutar att barnen ska ingå äktenskap i framtiden.

Det finns också äktenskap där den äkta maken avlider. Den avlidne makens bror kan då ingå äktenskap med änkan. Dessa äktenskap kallas dumaal och syftet med ett sådant äktenskap är att skydda de faderlösa barnen. Änkans samtycke krävs för äktenskap.

Om hustrun dör kan änklungen ingå äktenskap med den avlidna hustruns ogifta syster eller ogifta kusin som kan ta hand om de moderlösa barnen. Dessa äktenskap kallas higsiiisin.

Det finns också äktenskap som inleds med att en man tar en kvinna med våld, slår henne och rövar bort henne. Paret måste sedan vigas för att de ska betraktas som gifta. Inom islam krävs dock samtycke från kvinnan för att paret ska vigas. Den här företeelsen är inte så vanlig längre och den förekommer inte längre i städerna. Den finns dock i vissa områden på landsbygden.

Rymningsäktenskap, dvs att paret reser iväg från hemorten och åberopar att inga föräldrar är där och kan ge sitt tillstånd till äktenskapet, är religiöst olagligt. Paret åker efter vigseln tillbaka och informerar båda parter

⁷ Äldste betecknar de traditionella ledarna inom klanen.

⁸ Gabaati är en gåva som den blivande maken och hans familj ger till den blivande brudens familj i samband med att de ber om den blivande brudens hand.

familjer. Dessa äktenskap som ingåtts utan föräldrarnas tillåtelse accepteras inte av familjen men äktenskapet består. Vanligtvis kommer föräldrarna att samtycka efter en tid. Rymningsäktenskap kan bero på att den blivande maken inte har råd med ett bröllop eller att brudens far inte godtar den blivande maken. Underåriga, vanligen mellan femton och arton år, använder också denna möjlighet.

Vid äktenskap som ingåtts utan föräldrarnas vetskap kan det dröja innan paret informerar båda sidor om att de är gifta. Kvinnan bor då kvar hos sin familj och paret är hemligt gifta. Hemliga äktenskap förekommer i hela landet. De accepteras normalt om äktenskapet är inom klanen eller annan klan. Denna form av äktenskap var vanligare förr, men förekommer fortfarande. Om föräldrarna inte accepterar den hemliga vigseln förskjuts kvinnan från sin familj och förlorar då sitt klanskydd.

Det har förekommit att en kvinna som inte gifts bort går till en annan klan och begär att få en make där. Det är enormt genant för kvinnans klan och existerar i praktiken inte längre.

3.1.1.1 Södra/centrala Somalia

När äktenskap ska ingås i södra/centrala Somalia är idealet att man konsulterar sina föräldrar och klanen och att kvinnans familj får en begäran om kvinnans hand.

Nu för tiden är det vanligt att mannen och kvinnan kontaktar varandra direkt per telefon och internet mm utan att gå via sina föräldrar. Först därefter informeras föräldrarna om parets planer och föräldrarna accepterar oftast. Det är en förändring som skett de senaste tjugo åren. De finns de unga som bestämmer helt själva men de som är ekonomiskt beroende av föräldrarna frågar dem innan vigseln. Det är numera mindre vanligt med tvångsäktenskap. Landsbygden är dock mer traditionell. En orsak som angetts till detta är att det finns färre telefonlinjer och kommunikationsmöjligheter där.

Huruvida föräldrarna informeras före eller efter vigseln beror på den ekonomiska situationen. Den som har råd att betala för bröllopet kan behålla anseendet och fråga innan äktenskapet ingås. Finns det anledning att tro att svaret kommer att bli nej, gifter man sig dock först och frågar sedan. Det förekommer att föräldrarna, även om de är informerade, inte har möjlighet att komma till vigseln.

Äktenskapet är strikt styrt av religionen. Man gifter sig mycket snabbare nuförtiden. Är kvinnan äldre än femton år kan hon själv tala med män.

Det förekommer att kvinnan är äldre än mannen, men det är inte vanligt. Det förekommer om kvinnan är rik. Det brukar i sådana fall talas om att mannen gift sig för pengarna.

Hur ett blivande par träffas beror på familjebakgrunden. Vissa låter inte sin dotter gå ut men det blivande paret kan då träffas under normala vardagliga förhållanden, som på marknaden, i skolan osv. Om det är en allvarligt

menad relation kan pojken komma till flickans hem, men inte tvärtom. Det blivande paret pratar bara, de får inte röra vid varandra. Det är tabu att kyssas.

3.1.1.2 Somaliland

Det vanligaste i städerna är att mannen och kvinnan är överens och går till sina familjer och berättar att de vill gifta sig. Det förekommer dock fortfarande tvångsäktenskap.

Ett hemligt äktenskap kan ibland uppdagas när någon annan man ber kvinnans far om hennes hand. Då måste kvinnan berätta att hon redan är gift. När det uppdagas att hon är gift kan det bli en konfrontation. Den man som kommit för att be om hennes hand kan tro att det är lögn att hon tidigare är gift och att det bara är ett sätt för henne att hindra att bli gift med den nye friaren.

Unga har nu relationer i flera år. Klanernas involvering i giftermålet skiljer sig åt och är beroende av parets vilja. Det förekommer att paret träffas utan att familjerna är med. Schejken stämmer av med klanerna vad de tycker om det blivande äktenskapet.

Tidigare var det bra att gifta sig med någon från en annan klan. Kvinnan kom att fungera som en ambassadör för sin klan och det blev ett fredsäktenskap som borgar för en god relation mellan klanerna. Nu för tiden har det förändrats i städerna och man gifter sig mer inom samma klan.

Gatubild från Hargeisa, mars 2009.

Pojkar och flickor får inte umgås men de ses i skolan, på MSN med mera. De har dock normalt sett tider när de ska vara hemma. Pojkar och flickor i

städerna går i samma klass och sitter nära och pratar med varandra. På landsbygden lever gamla seder och bruk kvar.

3.1.1.3 Landinformationsenhetens kommentar

Skilnaderna i hur äktenskap ingås har framförallt att göra med huruvida paret kommer från landsbygden eller någon av de större städerna. I städerna finns större möjligheter att själv välja sin partner och att paret därefter informerar familjerna. På landsbygden ingås äktenskap enligt den traditionella somaliska kulturen.

Det är fortfarande ovanligt att en man ingår äktenskap med en kvinna som är äldre än honom.

När det gäller rymningsäktenskap förekommer det olika uppgifter om hur långt paret måste resa. Vid vår utredningsresa uppgav en källa att paret ska resa 45 km. Annan rapportering har bland annat uppgivit att det är tre dagsresor med kamel som krävs⁹. Det förefaller således inte finnas någon enhetlig gällande gräns för hur långt hemifrån paret måste resa.

3.1.2 Giftermål med diasporan

3.1.2.1 Södra/centrala Somalia

En person från diasporan ses som någon som kan ge försörjning och möjlighet att fly landet. Diasporan har andra äktenskapsvanor. Diasporan har nu korta, snabba förberedelser inför bröllopet. Föräldrarna hjälper till.

Den person i diasporan som vill gifta sig pratar normalt sett med sina föräldrar. Den som inte har släkt i Somalia kan förlita sig på exempelvis sina klasskamrater med flera som ger goda råd om blivande partner. Det blivande paret ingår en överenskommelse men måste sedan, om inte detta gjorts tidigare, informera föräldrarna. Mannen går till sin familj som i sin tur vänder sig till kvinnans familj. Om mannen bor utomlands får han ta hjälp av släkt och vänner för att utföra detta.

Somaliska äktenskap har inte ändrats så mycket. Somalier har flyttat runt och på grund av globaliseringen vill man göra som man gör utomlands. Diasporan influerar den somaliska traditionen.

Det finns en desperation i södra/centrala Somalia. Vissa är fatalister och andra fördömer nya sätt att agera. Desperationen leder till att många vill hitta någon att gifta sig med i diasporan. Minoritetsgrupper i diasporan kan gifta sig med någon från en klan i Somalia. En del föräldrar bryr sig inte huruvida deras barn gifter sig med en person från minoritetsgrupp i diasporan medan andra misstycker till att deras barn ska ingå blandäktenskap.

Diasporan kommer tillbaka till hemlandet eller kringliggande länder för att hitta en blivande partner. I Nairobi kan man dejta. Det fungerar för att

⁹ Utländningsdirektoratet, Rapport fra tjenstereise till Kenya 15. – 20. april 2002, sid 12 (Lifosdok 8428)

den ena parten kommer från diasporan och en del föräldrar ser det som något positivt. Att hålla kontakt per internet är accepterat. Diasporan har tagit med sig seden med musik på bröllopet liksom att bröllopet filmas. För att resa krävs föräldrarnas tillåtelse men det går att resa själv.

En del flickor i Nairobi lever med avlägsna släktingar. Även i dessa fall informerar man föräldrarna innan man gifter sig.

Om paret lever i diasporan finns en liten frihet från den somaliska kulturen.

Om kristna i diasporan gifter sig med somalier är det inte accepterat utan paret kommer att hamna i svårigheter.

3.1.2.2 Somaliland

Män i diasporan kontakter sina föräldrar i Somaliland för att söka efter en bra flicka/blivande fru. Det blivande paret har kontakt per e-post och telefon och kan gifta sig via fullmakt. De kan ha känt varandra tidigare men det är inte nödvändigt. Bröllopsceremonin spelas in på video. Mannen i diasporan kommer till Somaliland efter bröllopet och vistas där en månad och arrangerar hemresan.

En flicka i diasporan som gifter sig med en person från Somaliland informerar sina föräldrar. Flickan åker sedan med eller utan föräldrar till Somaliland. Hon bor då hos sina släktingar, inte hos den blivande makens släktingar, innan vigseln. En annan källa uppgav att en kvinna inte kan resa ensam till Somaliland för att träffa sin make, men däremot till grannländerna. I Etiopien kan man bo tillsammans före vigseln eftersom man kan vara anonym.

Nuförtiden anses döttrar vara rikedom. Om de gifter sig med en man från diasporan skickar de hem remittancer i större utsträckning än söner. Tidigare var det mer värdefullt att få söner, men nu har döttrarnas värde stigit.

3.1.2.3 Landinformationsenhetens kommentar

Äktenskap med en person ur diasporan innebär en biljett från Somalia till ett förväntat bättre liv i västvärlden vilket får till följd att omständigheter som traditionellt sett är viktiga har mindre eller ingen betydelse. Det gäller framförallt personer i södra/centrala Somalia där många invånare upplever en desperation över sin livssituation, men även i Somaliland.

Det är vanligare att fattiga kvinnor åsidosätter traditionerna medan kvinnor från medelklassen oftare håller på traditionerna och lägger vikt vid att upprätthålla sitt anseende. I framförallt södra/centrala Somalia är dock situationen sådan att även kvinnor från medelklassen och traditionellt starka klaner kan hamna i en situation som gör att de åsidosätter traditionerna.

3.2 Förberedelser för vigseln

3.2.1 Södra/centrala Somalia

Före äktenskapet görs medicinska kontroller, bland annat för att se om någon av parterna har HIV. Flickor och unga kvinnor som skyddas i hemmet förutsätts vara oskuld och behöver inte HIV-testas innan äktenskap. Personer som kommer nya till ett område kan ta upp frågan, men det kan vara förolämpande att väcka frågan om HIV-test.

I Mogadishu och Hargeisa frågar schejken som viger paret om medicinska kontroller gjorts. Sker vigseln i hemmet frågas dock inte om medicinsk kontroll gjorts. Den part som kommer från diasporan måste dock absolut testas. Inför äktenskap som ingås utanför Somalia görs HIV-test. I Nairobi är det krav med HIV-test.

Traditionerna ändras på grund av den ekonomiska situationen och laglösheten. Idealet är att man måste konsultera sina föräldrar och klanen och få en begäran om flickans hand. Konsultationen tar mellan en månad och ett år i förberedelse. Nuförtiden finns ett mer kapitalistiskt och kostnadseffektivt tänkande i diasporan. Kontakt hålls före vigseln med telefon och e-post under en tidsperiod som vanligen inte överstiger tre till sex månader.

Det blivande paret talar om allmänna saker såsom exempelvis personernas bakgrund, vad man gillar och inte gillar, hur många man ansvarar för, släktingar, praktiska detaljer som hur man ser på hus, livet, om man vill vara hemmafru eller arbeta, vad den som ska flytta från Somalia vill göra i diasporan, antal barn man har tänkt sig, information om den tillkommandes släkt, traditioner, vad man förväntar sig av livet och om kärlek.

Om kvinnan kommer från diasporan kan hon resa själv och även bo hos mannens familj, men de kan inte bo tillsammans som man och hustru före nikah¹⁰. För att kvinnan ska kunna bo hos mannens familj krävs tillåtelse från föräldrarna. Den blivande maken som kommer från diasporan kan bo hos kvinnans familj om han får godkännande från hennes föräldrar. Kvinnor som bor i Somalia kan inte bo hos den blivande makens familj innan nikah.

Kvinnor kan resa själva till exempelvis Addis Abeba för att gifta sig med en man, men man måste se det i sitt sammanhang. Det är mindre vanligt med medelklassflickor som betar sig icke-traditionellt än fattiga flickor. Men även medelklassflickor kan hamna i en situation som gör att de betar sig icke-traditionellt.

En kvinna kan resa ensam och tala med en manlig släkting av dignitet men behöver konsultera med föräldrarna hemma.

¹⁰ Nikah är den del av vigseln där äktenskapskontraktet undertecknas.

Hemgift¹¹ är ett krav vid vigseln och inför vigseln bestäms vilken hemgift som ska ges. Schejken måste veta vilken hemgift som ska ges för att viga paret.

Hemgiften beror på den blivande makens välstånd och religiositet. Det finns inget minimum. Det förekommer att man ger en Koran som hemgift men det måste finnas något av ekonomiskt värde, åtminstone så att det blivande hustrun har till hemresan vid en eventuell skilsmässa. Andra källor uppgav att det räcker med en Koran som hemgift. I vissa minoritetsgrupper räcker det med en Koran.

Att ge en Koran i hemgift har inget stöd i religionen. Det är inte den fysiska boken som ges utan mannen ska utbilda kvinnan i hela Koranen. Det händer dock att oskolade muslimer ger Koranen som hemgift. Med bara en Koran i hemgift är det lättare att skilja sig eftersom maken då inte har investerat så mycket pengar i hustrun.

Är det en ung flicka, 14 – 15 år, som ska gifta sig är det föräldrarna som gör upp om hemgiften. Vuxna kvinnor bestämmer själva vilken hemgift som ska ges.

Vilken hemgift som ska ges beror på föräldrarna. Tidigare betalade man i kameler, hästar och vapen. Det har förändrats och om alla är överens om äktenskapet är inte hemgift så viktigt längre, det betalas bara lite i hemgift.

Hemgiften ges till hustrun. Det är den blivande hustrun som bestämmer vad som ska betalas i hemgift och mannen måste kunna betala. Hemgiften är en förutsättning för vigseln. Det kan vara en Koran men vanligast är att hemgiften betalas i pengar. I byarna kan ett sätt att få in pengar till familjen vara att gifta bort sina döttrar. Det är dock inte så vanligt att man säljer unga flickor i Somalia längre. Möjligen förekommer detta i byar i södra/centrala Somalia. En källa uppgav att mindre än en procent av kvinnorna bara vill ha en Koran i hemgift. Olika källor har exemplifierat vad de nu anser vara en vanlig storlek på hemgift, men storleken beror på den blivande makens välstånd. De har uppgivit; ca 1 000 – 2 000 USD, 120 000 Ksh, 100 – 1000 gr guld och ibland kameler. I staden kan också den blivande maken betala utgifterna för bröllopsdagen, t ex make-up mm, som hemgift. På landsbygden är hemgiften traditionellt kameler vilket fortfarande tillämpas.

Det förekommer att en del hustrur ger tillbaka hemgiften efter bröllopet.

3.2.2 Somaliland

Hemgift är ett krav vid vigseln och inför vigseln bestäms vilken hemgift som ska ges. Schejken måste veta vilken hemgift som ska ges för att viga paret.

¹¹ Det somaliska uttrycket för hemgift är ”meher”. Hemgift är en gåva från mannen till kvinnan.

Hemgiften betalas alltid, men efter den blivande makens kapacitet. Hemgift betalas även om det blivande paret befinner sig i diasporan men föräldrarna till paret befinner sig i Somaliland.

Vad gäller hemgift finns ingen övre eller undre gräns gällande värdet. Storleken på hemgiften bestäms av den blivande bruden. Nuförtiden är det vanligt att ge guldsmycken, t ex halsband och armband. Bland det mesta som betalats var 150 kameler, ett hus och pengar. Lägsta hemgift som källan hört talas om var 5 kameler. Det finns ingen lägre eller övre gräns för hemgiften, 1 000 – 10 000 USD förekommer.

Att enbart ge en Koran i hemgift är något som de nya fundamentalisterna kommit med och det förekommer nu för tiden att män bara ger en Koran i hemgift. Vanligast är dock att något av ekonomiskt värde ges som hemgift. Det finns schejker som menar att det inte räcker med en Koran som hemgift utan att det ska vara något av ekonomiskt värde. Att ge en Koran i hemgift innebär egentligen att den maken ska lära den hustrun innehållet i Koranen.

3.2.3 Landinformationsenhetens kommentar

Traditionellt sett kan inte kvinnan bo i den blivande makens familj innan nikah. Traditionen tillämpas fortfarande i Somalia. Om den ena parten kommer från diasporan finns möjligheten att bete sig icke-traditionellt. Diasporan kan ha en mer tolerant syn på vissa företeelser liksom att den person som finns i Somalia får acceptera pragmatiska lösningar. En kvinna eller man från diasporan kan, om hon eller han har tillåtelse från föräldrarna, bo i den blivande makens/hustruns familj före nikah.

Den tid som en person i diasporan och en person i Somalia som avser ingå äktenskap håller kontakt före vigseln kan vara kort, ibland så kort tid som tre månader.

Hemgift är ett villkor för att vigseln ska anses giltig. Huruvida en Koran kan vara tillfyllest som hemgift har givits många skiftande uppgifter om. Det förekommer att endast en Koran ges som hemgift men vanligast är att hemgiften ges i form av något som har ett ekonomiskt värde. Det är kvinnan, eller om det är en flicka som ska gifta sig hennes föräldrar, som bestämmer vilken hemgift som ska accepteras. Det kan vara lättare för maken att skilja sig om han inte givit sin hustru någon dyr hemgift.

3.3 Vigsel

3.3.1 Södra/centrala Somalia

Den ekonomiska situationen och laglösheten gör att traditionerna ändras. Hemgift betalas alltid. Traditionellt väntar paret en period efter att nikah innan de flyttar ihop. När de flyttat ihop är det sju dagars smekmånad för oskulder och tre dagars smekmånad om kvinnan är frånskild. Nuförtiden är det ingen väntetid mellan nikah och det att paret flyttar ihop.

Ritualen nikah måste genomföras. Föräldrar eller en representant (guardian) eller en manlig släkting måste närvara. Blivande hustrun kan också själv,

om det inte finns någon manlig företrädare där, närvara vid nikah. Blivande maken ska vara närvarande eller representeras av någon med fullmakt. Det ska också närvara två vittnen som är femton år och som är kända som goda muslimska män. Schejken som viger paret ska se kvinnans ansikte, eller i förekommande fall hennes representants ansikte.

Det är vanligt att man hyr lokal för bröllopet och att man filmar under bröllopet.

Kvinnan byter inte namn när hon gifter sig. Hon tillhör fortfarande sin fars klan och familj och behåller sin fars namn.

3.3.2 Somaliland

Det finns tre villkor för vigseln för att ett par ska betraktas som vigda. Att hemgiften betalats, att det finns två vittnen till vigselakten samt att vittnena och schejken måste veta vad som betalas i hemgift. Vilken man som helst kan vara bröllopsvittne.

Den blivande maken betalar hemgiften direkt till den blivande hustrun. Det är ett krav enligt islam. Under bröllopsceremonin betalas gabaati till alla närvarande som får en del. Klanerna hjälper till med betalningen till gabaati. Yaraad¹² betalas till brudens familj.

Gabaati är saker, pengar eller boskap som delas ut till männen. Lite av gåvorna lämnas av artighet tillbaka till dem som är med vid "förlovningen". Det som inte lämnas tillbaka delas mellan de närvarande, som endast är män, från den blivande brudens sida. Yaraad betalas till flickans familj och delas mellan modern och fadern.

Gabaati och yaraad förekommer även om kvinnans och/eller mannens föräldrar är utomlands. Det är ett måste att göra upp äktenskapet familjerna emellan, man följer samma sed men man behöver inte närvara om man bor utomlands.

Det är den blivande maken och hans familj som betalar det mesta i samband med bröllopet, ca 80 – 90 % av bröllopskostnaderna.

Traditionellt ordnar den blivande makens mor guld och kläder mm till den blivande bruden. Flickans familj väntar i sitt hem på makens familj där de tar emot presenter. Detta är fortfarande vanligt. Makens familj möblerar det nya paret hus. Dotterns mamma kommer med en speciell present som innehåller torkat kött som sytts och knutits in i vitt tyg. Den blivande maken och hans vänner ska öppna den vilket tar lång tid, ju längre tid desto bättre.

Nu spelar alla som har råd in bröllopet på video eller dvd. Ett bröllop är viktigt för unga flickor och de får sina släktingar att betala för bröllopet. Flickor i diasporan kommer till Somaliland för att arrangera stora bröllop. Det är billigare med ett stort bröllop i Hargeisa än i diasporan. Vid bröllopet

¹² Yaraad, brudpriset, betalas till den blivande brudens föräldrar.

tas fotografier, dels för egen del men för dem som gifter sig med någon i diasporan också för att migrationsmyndigheterna vill ha fotografier i samband med prövningen av uppehållstillstånd.

Det finns tre typer av bröllopsceremonier. Islamska, västerländska med vit klänning och islamskt/traditionellt som tillämpas på landsbygden. Det har skett en förändring, dels beroende på utbildningsnivån och dels beroende på inflytande från diasporan. Många tittar också på kabel-TV och inspireras av västerländska seder. Nuförtiden vill nästan alla flickor ha vit klänning oavsett utbildningsnivå. Islamska bröllop blir alltmer populära.

3.3.3 Landinformationsenhetens kommentar

För att vigseln ska vara giltig krävs att hemgift betalats, att schejken som vigde paret vet vad som betalats i hemgift samt att det fanns två manliga vittnen till vigselakten. Övriga seder har traditionellt varit gängse vid vigslar men mot bakgrund av den allmänna situationen i framförallt södra/centrala Somalia förekommer att en liberal inställning till traditionerna tillämpas. Faktorer av betydelse är om äktenskapet ingås med en person från diasporan och/eller vilka ekonomiska möjligheter som det blivande paret har att upprätthålla traditionerna och anseendet.

3.4 Blandäktenskap

Med blandäktenskap avses äktenskap mellan en person från klan och en person från minoritetsgrupp.

3.4.1 Förekomsten av och synen på blandäktenskap

3.4.1.1 Södra/centrala Somalia

Under Siad Barres regim försvann traditionerna och man kunde gifta sig med vem man ville och även ingå blandäktenskap. Efter Barreregimens fall 1991 kom gamla traditioner, att äktenskap mellan en person från klan och en person från minoritetsgrupp inte är socialt accepterat, tillbaka. Blandäktenskap ses som en styggelse.

Om kvinnan gifter sig och informerar föräldrarna först efter vigseln accepteras äktenskapet såvida det inte är ett blandäktenskap. Blandäktenskap är inte accepterat i södra/centrala Somalia, varken i städer eller på landsbygden. Blandäktenskap förekommer utomlands och då förskjuts kvinnan från sin familj. Det spelar ingen roll om det är kvinnan eller mannen som kommer från klan, men hotbilden är mindre om det är mannen som kommer från klan. Den part som kommer från klan blir socialt stigmatiserad.

När en kvinna från en minoritetsgrupp gifter sig med en man från en klan leder detta till att minoritetsgruppen får en allians med klanen vilket accepteras. Ingen klan vill dock ge sin kvinna till en man från en minoritetsgrupp. Kvinnans familj kommer att hindra henne. På landsbygden är det mycket svårt och ovanligt med blandäktenskap. I städerna är det lättare, men det är fortfarande inte vanligt. Ett par i ett blandäktenskap kan

också flytta till en annan stad, t ex till Mogadishu, för att lättare accepteras. Huruvida det accepteras beror också på personens status, rikedom och position i samhället, och inte bara på huruvida denne kommer från en minoritetsgrupp eller inte.

Man gifter sig mellan klaner, men det är tabu för en person från klan att gifta sig med en person från minoritetsgrupp. Äktenskap mellan klan och minoritetsgrupp förekommer trots detta ibland, mestadels i städer och internflyktingläger. I internflyktingläger är alla mycket utsatta och därför försvinner de skillnader som klan och minoritetsgrupp utgör i vanliga fall och människorna i internflyktinglägret upplever sig som lika. Man vet inte vem som är vem förrän äktenskap är aktuellt. Folkomflyttningarna har lett till att personer från klaner gifter sig med personer från minoritetsgrupper utan att veta om det. Föräldrarna är inte inblandade i dessa äktenskap. Någon täcker upp för personen från minoritetsgrupp. Exempelvis ringer personen från klan som ska ingå äktenskap eller någon närstående till denne till en referent/släkting till sin tilltänkta eller tilltänkte. Denna släkting befinner sig någon annanstans, i en annan stad, och lämnar en "cover-up" version av personens bakgrund så att det inte framgår att denna person kommer från en minoritetsgrupp.

Situationen är olika för olika minoritetsgrupper. En del minoritetsgrupper kan gifta sig med klan, andra inte. Exempelvis hade benadiri före inbördeskriget en god position och var rika. En person från klan kunde gifta sig med en person från benadiri om den senare hade pengar. Efter inbördeskriget är personerna från benadiri ruinerade. Midgan och tumal ses som "låg-kast-grupper". Även minoritetsgrupper ser olika på blandäktenskap. Reer hamar tillåter inte äktenskap med midgan. Personer från reer hamar kan gifta sig med klan. Personer från midgan kan inte gifta sig med klan.

Det är lättare att acceptera blandäktenskap om den ena parten är från diasporan och det är vanligare med blandäktenskap när den ena parten kommer från diasporan. En man från klan i diasporan som kan gifta sig med en kvinna från minoritetsgrupp i södra/centrala Somalia och leva utomlands. De kan inte hålla ceremonin i Somalia utan får hålla den utomlands. Unga kvinnor kan ibland resa utomlands ensamma för att gifta sig.

En källa uppgav att denne aldrig hört talas om en man från klan i diasporan som får kontakt med en kvinna från minoritetsgrupp i Somalia. Möjligen kan det ske om mannen i diasporan har en god vän med ett öppet sinne i Somalia som kan förmedla kontakten. Det kan finnas ekonomiska skäl till att personer från minoritetsgrupper gifter sig med en person från klan, men det väcker uppmärksamhet med blandäktenskap, även om den ena parten finns i diasporan. Om kvinnan är från klan kommer kvinnans föräldrar att motsätta sig äktenskapet, men det är möjligt. Om kvinnan kommer från midgan och bor i diasporan och mannen från exempelvis habr gedir i Somalia är äktenskap inte möjligt.

Äktenskap mellan person från klan och person från minoritetsgrupp ses inte väl. Det hjälper inte om en person tillhörande minoritetsgrupp kommer från diasporan. En källa uppgav att blandäktenskap inte förekommer nuförtiden.

I den somaliska stadsdelen Eastleigh i Nairobi förekommer blandäktenskap vilket föranleder skvaller och förolämpningar. Paret kan tvingas flytta till ett annat område. Det är värre om mannen är den som kommer från en minoritetsgrupp eftersom familjen då är mera angelägen. Det är mycket social press men inget våld.

Religiösa islamistiska grupper gör inte skillnad på människor utifrån klan eller minoritetsgrupp och har inget emot blandäktenskap.

Somaliska kvinnor får inte gifta sig med personer från andra religioner. Då måste de fly landet.

3.4.1.2 Somaliland

Blandäktenskap är på grund av traditioner mycket svåra. Sharia¹³ och sekulär lag gör ingen skillnad på människor i detta hänseende, men det gör den somaliska traditionen.

Det är aldrig några svårigheter att bli vigd av en schejk och schejken riskerar ingenting för att han viger ett par som ingår blandäktenskap. Ur religionens perspektiv får man gifta sig med vem man vill.

Man umgås inte mellan klaner och minoritetsgrupper. Minoritetsgrupperna håller sig för sig själva, det gäller även barnen. Kännedomen om minoritetsgrupper är låg i övriga samhället. Minoriteter lever i ett samhälle i samhället. Ett av skälen till att segregeringen mellan klan och minoritetsgrupp kvarstår är att blandäktenskap är mycket ovanliga.

Ceremonin vid vigslar mellan en person från klan och en person från minoritetsgrupp är annorlunda jämfört med vigslar mellan två personer från klan. Om det är mannen som är från en minoritetsgrupp kommer kvinnans klan aldrig att acceptera äktenskapet. Kvinnan förskjuts från klanen. Om mannen är från en minoritetsgrupp kommer mannens familj aldrig att gå och fråga om kvinnans hand, mannen får göra det själv. Hemgift kommer att betalas eftersom det är ett villkor för vigseln, men inget annat. Ingen vill komma till ett bröllop mellan en person från klan och en person från minoritetsgrupp.

Det är en reformation på gång gällande blandäktenskap som ännu inte slagit igenom. Blandäktenskap förekommer men är ovanliga. Det förekommer ett socialt tryck från familj, släktingar och vänner att inte ingå blandäktenskap. Detta sociala tryck finns framförallt på landsbygden men även i städerna. En kvinna från klan som gifter sig med en man från minoritetsgrupp blir socialt utstött eftersom hon skämt ut klanen. Hennes klan kommer inte att besöka henne. Om mannen kommer från klan blir han diskriminerad och barnen

¹³ Sharia är islamsk rätt.

retas. Maken från en minoritetsgrupp uppmuntras av sin grupp men hotas av hustruns klan, detta kan leda till klanbråk. Paret kan flytta och vara säkra på nya orten, men behöver då flytta utanför Somaliland. Det gäller oavsett om det är mannen eller kvinnan som kommer från klan.

I början ses det som suspekt när ett par ingått blandäktenskap. När de bildat familj lugnar situationen ner sig men det sociala stigmat kvarstår. Det gäller såväl i städerna som på landsbygden. Det spelar ingen roll om det är mannen eller kvinnan som kommer från klan.

En källa uppgav att blandäktenskap inte förekommer längre. För två år sedan gifte sig en man från minoritetsgrupp med en kvinna från klan. Hela klanen attackerade minoritetsgruppen. Mannen i blandäktenskapet dödades.

En källa uppgav att det är en trend att blandäktenskapen ökar. Kulturellt, framförallt från äldre, undrar man över dessa äktenskap.

Det är skillnad om någon av parterna lever i diasporan, då är det vanligare än bland inhemska par med blandäktenskap. Kvinnor i diasporan är utbildade. Även i diasporan ses det som omoraliskt för en klanmedlem att gifta sig med en person från minoritetsgrupp. Men i praktiken kommer paret utomlands och kommer på så sätt ifrån fördömandet i Somaliland. En källa uppgav att en somalisk kvinna från England ville gifta sig med en man från vad familjen och klanen ansåg vara fel klan, men tvingades gifta sig med en annan man.

3.4.1.3 Landinformationsenhetens kommentar

Den sociala acceptansen för blandäktenskap är låg. På landsbygden accepteras generellt sett inte blandäktenskap. I städerna är toleransen något högre. Personer i blandäktenskap är socialt stigmatiserade. Äktenskap mellan klan och vissa minoritetsgrupper kan lättare tolereras. Det är inte bara en fråga om klan eller minoritetsgrupp utan handlar också om personens välstånd och position i samhället. Ett blandäktenskap där mannen kommer från klan kan lättare tolereras än när kvinnan kommer från klan.

Det faktum att den ena parten befinner sig i diasporan förändrar inte det somaliska samhällets syn på blandäktenskap. Paret lämnar dock ofta Somalia för att bosätta sig i diasporan och där är det lättare att acceptera ett blandäktenskap. När en person från diasporan vill etablera kontakt med en person i Somalia som kan leda till äktenskap behövs ofta hjälp från en släkting eller god vän. Det kan då vara praktiskt svårt för en person från klan i diasporan att etablera kontakt med en person från minoritetsgrupp i Somalia då det krävs att den som förmedlar kontakten har ett öppet sinne för blandäktenskap.

3.4.2 Situationen för personer i blandäktenskap

3.4.2.1 Södra/centrala Somalia

För länge sedan, före Siad Barres regim, förekom mord då man gift sig med en person från minoritetsgrupp. Under Siad Barres regim blev den person

från klan som gift sig med en person från klan socialt pressad att skilja sig. Nuförtiden förekommer dödshot.

Hot mot par i blandäktenskap börjar inte när äktenskapet är ingånget utan när paret börjar tala med varandra. Dödshot har förekommit sedan början av 1990-talet.

De som ingår ett blandäktenskap hotas båda av klanen, det spelar ingen roll om det är kvinnan eller mannen som är från klanen. De vet att de måste fly utomlands. De är säkra i till exempel Kenya.

Den som kommer från klan och som ingår ett blandäktenskap förskjuts från sin klan. Stigmatiseringen leder ofta till skilsmässa men kan också lugna ner sig om paret får barn. Den som ingått ett blandäktenskap förlorar sin klan och sitt klanskydd. Par i blandäktenskap måste flytta, de anses döda.

En kvinna från en klan som vill gifta sig med en man från minoritetsgrupp kommer att hindras av sin familj. Blivande maken kommer att hotas. Misshandel och hot om mord har förekommit. Mannen och kvinnan i det blivande paret riskerar att bli inlåsta i sina hem i syfte att förhindra äktenskapet.

Blandäktenskap leder till hot från klanen mot såväl mannen som kvinnan som den som kommer från klan som minoritetsgrupp. När tiden går och familjen får barn kan paret bli accepterat av föräldrarna men förmodligen inte av övrigt släkt såsom bröder och kusiner.

En källa uppgav att förekomsten av hot är mindre om det är mannen som kommer från klan.

Ingen källa uppgav att de kände till att det förekommit hedersmord efter Siad Barre-regimens fall. Däremot förekommer hedersvåld.

En källa uppgav att traditionerna gällande blandäktenskap är intakta. Ett par ingick ett blandäktenskap och schejken som vigde dem läckte informationen. Detta ledde till dödshot mot båda inom ett dygn.

Om den ena parten i ett blandäktenskap kommer från diasporan måste äktenskapet hemlighållas till dess parten från Somalia kommit ur landet.

För det fall en man från en klan gifter sig med en kvinna från midgan uppfattar mannens klan det som att äktenskapet ger klanen dåligt rykte. Personer från mannens klan utövar en social press att han ska skilja sig, det förekommer inte hot om våld. Barnen får öknamn. En källa gav ett exempel där ett par i blandäktenskap med två barn senare separerade på grund av den sociala pressen.

En skilsmässa leder till att hoten mot paret som ingått blandäktenskap upphör. En källa uppgav att om paret, där kvinnan är från klan och mannen från minoritetsgrupp, får barn innan skilsmässan tar kvinnan med sig sitt

barn som tillhör minoritetsgruppen tillbaka till sin klan. Kvinnan och barnet bor hos kvinnans klan.

3.4.2.2 Somaliland

Om kvinnan i ett blandäktenskap kommer från en klan och mannen från en minoritetsgrupp kommer kvinnan att förlora sitt klanskydd och behöva skydd från sharia eller den sekulära lagen. Hot framförs från kvinnans klan till såväl kvinnan som mannen. Det är inte möjligt att undgå detta genom att flytta eftersom det förr eller senare kommer fram att paret lever i ett blandäktenskap. Det är svårt att reparera skadan eftersom alla vet om att det är ett blandäktenskap.

Om det är mannen som kommer från klan har paret en bättre chans att tolereras men mannen förlorar sitt anseende.

Paret i ett blandäktenskap kan flytta för att vara säkra, men behöver då flytta utanför Somaliland. Det gäller samma sak oavsett vem i paret som är från klan och vem som är från minoritetsgrupp. Hotbilden mot blandade par består av hot och våld, men utstötning och mobbning förekommer också. Den sociala pressen kommer från familj, släkt och vänner men har ingen religiös grund. En källa uppgav att paret i ett blandäktenskap trakasseras och måste leva dolt men att inget fysiskt våld förekommer.

En källa uppgav att hedersmord inte förekommer. En annan källa uppgav att hedersmord förekommer men i mycket begränsad omfattning. Oftast beror dödandet på något annat, exempelvis svartsjuka.

När paret bildat familj utsätts de inte för våld, med tanke på barnens framtid, utan det är ett socialt stigma.

3.4.2.3 Landinformationsenhetens kommentar

Personer som avser eller har ingått ett blandäktenskap blir socialt stigmatiserade. Detta kan ta sig olika uttryck. Ibland handlar det om social press och att den i paret som kommer från klan förskjuts från sin klan. Den som förskjuts från sin klan förlorar sitt klanskydd. Ibland förekommer våld mot paret, men sedan 1990-talet förekommer inte hedersmord.

På landsbygden accepteras generellt sett inte blandäktenskap. I städerna är toleransen något högre. Vissa minoritetsgrupper tolereras lättare än andra liksom personer med visst välstånd och position. Om det är mannen som är från klan kan ett blandäktenskap också lättare tolereras vilket har betydelse för hur personerna som ingått blandäktenskap behandlas. Hur stigmatiserade ett par som ingått blandäktenskap blir förefaller dock också vara en fråga om inställningen till blandäktenskap hos de enskilda individerna i respektive familj och klan.

I Somaliland kan hotade personer vända sig till myndigheterna för att genom den sekulära lagen få skydd mot hot. Om en uppgörelse nås enligt

xeer¹⁴ utanför myndigheterna förlorar dock domstolen sin domsrätt¹⁵. I södra/centrala Somalia saknas möjligheten att få skydd av myndigheter – det skydd som finns att tillgå är inom klansystemet.

En skilsmässa, även efter att paret fått barn, leder till att hoten upphör.

3.5 Barnäktenskap

3.5.1 Södra/centrala Somalia

Flickor/kvinnor kan gifta sig när de uppnått fertil ålder. Män måste vara minst 22 – 25 år för att ha råd att gifta sig. Enligt somalisk tradition betraktas man som vuxen vid 15 års ålder. En pojke kan vigas när han enligt somalisk uppfattning blivit man.

Rymningsäktenskap där paret, eller den ena i paret är barn, förekommer.

3.5.2 Somaliland

Den juridiska myndighetsåldern är 18 år, men enligt den somaliska kulturen anses man vuxen vid 15 års ålder.

Hargeisa, mars 2009.

Gifta sig kan man göra från 14-års åldern. Flickorna kan gifta sig när de uppnått fertil ålder och är omskurna. De gifter sig med äldre män, t ex från diasporan, av ekonomiska skäl. En källa uppgav att flickorna gifter sig allt

¹⁴ Xeer är den somaliska sedvanerätten som bygger på avtal och överenskommelser mellan klaner.

¹⁵ Migrationsverket, Somalia Klanskydd Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi, sid 15 (Lifosdok 20642)

yngre (15 – 17 år) utan föräldrarnas samtycke. De är utbildade och saknar arbete. Pojkarna de gifter sig med är jämngamla eller ibland i tjugoårsåldern. De skiljer sig sedan ofta unga då de har ett eller två barn. De kan lätt gifta om sig.

Tidigare kunde en flicka ges som en diyabetalning¹⁶. Det finns numera en deklaration om att flickor inte ska ges som betalning.

4. Skilsmässa

4.1 Bestämmelser och tradition

4.1.1 Södra/centrala Somalia

Skilsmässan initieras alltid av maken. Kan indirekt initieras av frun, men maken kan vägra. Om kvinnan blir illa behandlad kan hennes familj tala med maken, om inget händer kan kvinnas familj tala i kvinnans sak. Det är skillnad om hon vill skilja sig för att gifta sig med någon annan, då hjälper inte hennes familj henne att föra talan.

Efter skilsmässan dömer samhället kvinnan – det är alltid kvinnan som anses vara orsaken till skilsmässan. Det anses inte bra att vara frånskild även om en förändring setts de senaste decennierna. Ekonomiska faktorn är viktig. Nuförtiden står kvinnorna för en större del av inkomsten.

Skilsmässor är ett stadsfenomen.

4.1.2 Somaliland

Skilsmässor sker på mannens initiativ. Det är sällsynt men börjar bli mer vanligt.

Vanligen sker skilsmässor utanför den sekulära domstolen. Mannen kan skilja sig enligt sharia eller xeer. Om kvinnan vill skilja sig, gör maken det svårt för henne. Familjen kommer att försöka medla. Men om kvinnan vägrar finns det tre skäl för henne att få skilsmässa.

1. Att det förekommer övergrepp som det finns fysiska bevis för. Det ska finnas vittnen till övergreppen.
2. Att maken inte försörjer hustrun.
3. Att hustrun är övergiven av maken. I förekommande fall annonseras det efter maken i tidningen. Maken har därefter trettio dagar på sig att infinna sig till domstolen.

Valet av rättssystem görs av släktingar. Olika schejker dömer olika.

En källa uppgav att par som gifter sig unga ofta skiljer sig unga. En annan källa uppgav att skilsmässorna ökar.

¹⁶ Diya är blodskompensation som betalas av en diyabetalande subklan till en annan. Diyabetalande subklan är den nivå av underklan som är kollektivt ansvarig för sin underklans säkerhet och har skyldighet att kompensera andra subklanunderklaner för skada som den egna underklanen åsamkat dem

4.2 Änkor / änklingar

I södra/centrala Somalia har kvinnor vars make dött sorgetid i fyra månader och tio dagar. Änkor med barn stannar hos makens familj för att försörja barnen. Ofta får änkan välja en ny make, som inte redan har fyra fruar, inom klanen. Änkan kan välja att gifta sig med den avlidne makens bror, dumaal. Även en pojke i 15 – 18 årsåldern ska då gifta sig med änkan. Syftet är att skydda faderslösa barn. Änkan kan också välja att lämna barnen hos makens klan (med besöksrätt) och kan då gifta sig med en man från en annan klan. Änkans familj kommer och hjälper henne. En änka får ofta välja om hon vill ta med sig barnen eller inte och den avlidne makens familj hjälper till med ekonomiskt underhåll till barnen. Om kvinnans familj har en bättre ekonomisk situation än den avlidne makens familj kan kvinnan bo hos sin familj. En änka utan barn går tillbaka till sin familj.

En änklings kan gifta sig med den avlidna hustruns ogifta syster, higsiiisin.

4.3 Omgifte för frånskild kvinna

En frånskild kvinna måste vänta 120 dagar innan hon kan gifta om sig för att vara säker på att hon inte är gravid med sin förre make. Det händer nuförtiden att kvinnor gifter om sig tidigare än 120 dagar efter skilsmässan om hon menstruerat och är säker på att hon inte är gravid. Det kan förekomma regionala skillnader.

En frånskild kvinna föraktas inte av samhället även om hennes status försämras. Hon kan starta ett nytt liv såvida inte skilsmässan beror på att kvinnan haft utomäktenskapliga relationer. Utomäktenskapliga relationer ger kvinnan dåligt rykte och hon kommer att ha svårt att gifta om sig.

Frånskilda kvinnor har generellt lätt att gifta om sig. Det förekommer dock individuella skillnader beroende på utbildning, personlighet och familjebakgrund. Det är billigare att gifta sig med en frånskild kvinna. Vid giftermålet med en frånskild kvinna betalas endast hemgift och det behövs inte tillstånd från föräldrarna.

En källa uppgav att en frånskild kvinna kan få svårare att gifta om sig men att det har ändrats sedan efter inbördeskriget.

Vid kusten i södra/centrala Somalia har man andra traditioner. En kvinna i Brava eller Merka skiljer sig sällan och har svårt att gifta om sig. Andra frånskilda kvinnor har lätt att gifta om sig.

En frånskild kvinna kan inte gifta sig med en yngre man men en änka kan gifta sig med en yngre man inom makens familj. Det är ovanligt att en frånskild kvinna gifter sig med en ogift man. En frånskild kvinna kan gifta sig med en man som redan är gift och bli andra, tredje eller fjärde hustru eller gifta sig med en änklings. Klanerna accepterar inte giftermål mellan frånskild kvinna och ogift man. Det är mera vanligt att skilda gifter sig med

varandra. Tidigare var det svårt för en skild kvinna med barn att gifta om sig. Det förekommer dock om det är i mannens intresse.

En källa uppgav att den frånskilda kvinnan inte har problem att finna en ny make. Även äldre kvinnor, efter fertil ålder, kan gifta sig på nytt.

5. Utomäktenskapliga graviditeter samt barn födda utom äktenskapet

5.1 Kvinnans situation

En ogift gravid kvinna döljer graviditeten och börjar efter förlossningen om på nytt. För att försöka upprätthålla hedern förekommer det att kvinnan försöker dölja graviditeten genom att åka bort den sista tiden före förlossningen. Ibland kommer kvinnan tillbaka hem efter att barnet har fötts, men det förekommer också att hon aldrig kommer tillbaka. Hon kan då försörja sig genom att arbeta som hembiträde. Hembiträden med denna bakgrund har förlorat sitt klanskydd och får klara sig själva. Barnet överges och det förekommer att barnet dödas.

Modern till ett utomäktenskapligt barn blir stigmatiserad. Ibland förskjuts hon av klanen, i andra fall skyddas hon av klanen.

Det förekommer mycket våldtäkter i Hargeisa och ett våldtäktscentrum har därför upprättats. Företeelserna våldtäkter och övergrepp mot barn har även tidigare förekommit men skillnaden är att de nu rapporteras.

5.1.1 Våldtagens kvinnas möjligheter att gifta om sig

En våldtagen kvinna kan generellt sett inte gifta sig. Kvinnan kan åka till en annan del av landet och i stället säga att hon varit gift tidigare. För att försörja sig kan hon arbeta som hembiträde.

5.2 Barnets situation

Barn som föds utom äktenskapet överges ofta på t ex soptippen eller lämnas till barnhem. Det händer också att barnet dödas.

En kvinna i Hargeisa har hittat tjugoåtta spädbarn på soptippen varav hon lämnat fjorton till barnhem, de andra barnen behöll hon. Vissa barn hon hittade hade ätits av djur.

Det är stigmatiserande att vara född utom äktenskapet. Utomäktenskapliga barn uppfostrar modern. Det förekommer att man hittar på ett namn till barnet med utgångspunkt i en påhittad barnafader som uppges vara någon annanstans eller vara död. Barnet skyddas av moderns klan i de fall inte modern förskjutits från klanen.

6. Barn

Begreppet *vårdnadshavare* är ett juridiskt begrepp som kräver ett legalt sammanhang för att få betydelse. Sedan 1991 finns ingen central statsmakt i Somalia. Därefter har *xeer* och *sharia* tillämpats. Det är dock oklart när man tillämpar det ena eller det andra, det kan bero på vem som har makten för tillfället liksom vad de berörda föredrar. Under utredningsresan har information inhämtats om hur vissa frågor rörande vårdnad om barn hanteras i avsaknad av legala procedurer.

6.1 Tillhörighet till klan eller minoritetsgrupp

Varje barn tillhör faderns familj och klan. Tillhörigheten till faderns klan består hela livet, även för kvinnor som gifter sig. På landsbygden tar enligt *xeer* faderns sida av familjen hand om barnen för det fall fadern avlidit. I städerna kan även moderns sida ta hand om barnen.

Om fadern avlider får barnet fortfarande skydd av faderns klan som ju barnet också tillhör. Om fadern är okänd skyddas barnet av moderns klan såvida inte moderns klan förskjutit henne.

Ett barn som är övergivet och vars föräldrar inte är kända diskrimineras. Man brukar försöka skaffa barnet en historia genom att t ex säga att fadern är död.

Barn som föds i blandäktenskap där mannen är från en minoritetsgrupp kommer att tillhöra minoritetsgruppen. Barn i blandäktenskap blir retade i skolan. Barnen hänvisas till minoritetsgruppen. Barn från blandäktenskap kan gifta sig som vuxna men ses som tillhörande minoritetsgruppen. I blandäktenskap där mannen kommer från klan och kvinnan från minoritetsgrupp blir mannen diskriminerad och barnen retas.

6.2 Vårdnad av barn vid skilsmässa

6.2.1 Södra/centrala Somalia

Barnen tillhör faderns familj och klan. Reglerna för hos vem barnet ska bo varierar beroende på om man tillämpar *sharia* eller *xeer*. Enligt *sharia* ska barn upp till sju års ålder tas om hand av modern och därefter ska de tas om hand av fadern. Det görs ingen skillnad på flickor och pojkar. Enligt *xeer* ska däremot flickorna tas om hand av modern och pojkarna av fadern. Man kan också dela syskonskaran i hälften. Då får modern välja barn först. På grund av kriget har hon dock blivit svag i möjligheten att välja om hon kommer från en svag klan.

En källa uppgav att barnen, såväl söner som döttrar, bor hos modern. Om modern efter skilsmässan inte vill ha barnen och fadern gifter om sig med en ny kvinna som inte heller vill ha barnen kan fadern ge barnen till sin syster.

Man tar hand om barnen till dess de är femton år, såväl biologiska barn som andra barn man har hand om.

6.2.2 Somaliland

Barn under sju år ska bo hos modern. I praktiken är det dock barnets fars vilja som gäller. Det händer att barnen används som utpressning mot kvinnan.

6.2.3 Landinformationsenhetens kommentar

Vid en skilsmässa kan barnen tas om hand av fadern, modern eller andra släktingar som då blir korsasho¹⁷-föräldrar. Vem som tar hand om barnen efter skilsmässan beror på om man tillämpar xeer eller sharia eller gör en överenskommelse. Oavsett vem barnen bor och fostras hos tillhör barnen faderns familj och klan.

6.3 Korsasho

Med *korsasho* menas ett åtagande att frivilligt försörja, utbilda och beskydda ett minderårigt barn på samma sätt som en biologisk förälder skulle ha gjort.

6.3.1 Barn vars biologiska föräldrar lever

6.3.1.1 Södra/centrala Somalia

Barn som har biologiska föräldrar i livet kan om det finns många syskon i stället uppfostras av far- och morbröder, fastrar och mostrar. De placeras hos någon inom klanen, vanligen inom familjen. Det är också ett sätt att upprätthålla familjebanden samt att hjälpa till så att mormor/farmor inte behöver vara ensam.

Beslutet om vem som ska uppfostra barnet följer sharia. Barnet som uppfostras av korsasho-föräldrar behåller sitt namn och barnet kan inte ärva sina nya föräldrar men jämställs i övrigt med biologiska barn. Systemet med korsasho fungerar i södra/centrala Somalia, det råder inte anarki men det finns ingen administration. Det saknas registrering över födselar, dödsfall, beslut om hos vem ett barn ska fostras mm.

Innan man beslutar görs överväganden från fall till fall om vem som är bäst lämpad att ta hand om barnet. Det är ofta någon från den närmaste släkten på faderns eller moderns sida som tar hand om barnet. Det gäller i städerna och på landsbygden. Det finns ingen åldersgräns för när omsorgen upphör.

Familjen som tar hand om barnet fattar beslut som rör barnet och meddelar de biologiska föräldrarna vad som har beslutats. Korsasho-föräldrar och biologiska föräldrar diskuterar vad som är bäst för barnet. Korsasho-föräldrarna följer de biologiska föräldrarnas råd gällande barnet. För det fall korsasho-föräldrarna och de biologiska föräldrarna har skilda uppfattningar har de biologiska föräldrarna sista ordet. Ofta kommer man dock överens.

¹⁷ Korsasho är ett åtagande att frivilligt försörja, utbilda och beskydda ett minderårigt barn på samma sätt som om en biologisk förälder skulle ha gjort.

Det finns normalt ingen skriftlig överenskommelse. I de flesta somaliska hem finns kusiner eller andra släktingar som inte är ekonomiskt oberoende och som därför bor med sina släktingar.

Barnen kan när som helst lämnas tillbaka utan förklaring. Föräldrarna kan också när som helst kräva tillbaka barnen. Barnet behåller sitt namn och kallas i korsasho-familjen för barnbarn, brorsbarn osv. En källa uppgav att en del ändrar barnets namn till sin ”nya” fars namn men att detta är *mycket* ovanligt.

Barnet får inte ärva sina korsasho-föräldrar, det är dock brukligt att de får en gåva. I övrigt behandlas de som de biologiska barnen.

6.3.2 Föräldralösa barn

6.3.2.1 Södra/centrala Somalia

När barn blir föräldralösa diskuterar släkten, främst far- och morföräldrar, hur man ska göra. Alla måste ta sitt ansvar för föräldralösa barn. För föräldralösa barn med släktingar ansvarar framförallt faderns sida. I första hand är det farfar om han är vid liv. Därefter den äldste farbrodern eller den som står närmast. Det är den mest kapable släktingen som får uppdraget. Valet beror på vilken kontakt barnen har med sin släkting samt släktingens välstånd. Det är vanligt att den rikaste släktingen tar sig an barnen. När beslutet ska fattas lyssnar man även på barnen. Om båda sidor av släkten är rika är det barnets intresse som avgör var barnet ska placeras och då är ofta förstahandsvalet på moderns sida av släkten att hennes yngre syster, ”second mother”, tar hand om barnen. Det är också vanligt att mormor tar hand om föräldralösa barn. Man kan också be någon rik släkting ta hand om barnet. Ett föräldralöst barn kan tas om hand av far- och morföräldrar, farbröder, morbröder, fastrar och mostrar. Det är manliga släktingar som bestämmer vem som ska ta hand om barnen. Ansvaret för barnet faller på faderns familj, moderns familj ger de föräldralösa barnen stöd och välvilja. En föräldralös syskonskara kan splittras, det avgörs från fall till fall. Ibland delas syskonskaran vilket ofta leder till att pojkarna tas om hand på faderns sida och flickorna på moderns sida. Beslutet om vem som ska ta hand om barnen kan omprövas och barnen får då flytta till en annan släkting. Besluten dokumenteras inte utan är muntliga överenskommelser.

Föräldralösa barn behåller sin egen fars namn som andranamn. Det förekommer att korsasho-familjen byter namn på barnet när det börjar skolan men det är inte tillåtet enligt islam.

En ”god släkting”, som är en manlig person, ska förvalta det arv som föräldralösa barn ärvt av sina avlidna föräldrar. Pojkar ärver mer än flickor. Barn ärver inte korsasho-föräldrar. Men små barn kan få sina korsasho-föräldrars namn. Ibland behandlas biologiska barn och korsasho-barn olika, men ofta behandlas de lika i korsasho-familjen.

Korsasho-föräldrarna beslutar i alla frågor rörande föräldralösa barn som de tagit om hand. Det anses dock hövligt att korsasho-föräldrarna, oavsett om

de är nära eller avlägset släkt med det föräldralösa barnet, håller kontakten med barnets släkt, t ex barnets farfar, och tillåter honom att besöka barnet.

Barn, såväl biologiska som korsasho-barn, betraktas som barn och tas om hand tills de är femton år.

6.3.2.2 Somaliland

Föräldralösa barn bor med den rikaste släktingen alternativt den släkting som barnet har mest koppling till, t ex moster eller farbror. Barnet kan få flytta mellan olika släktingar. Överenskommelser görs vartefter. Vissa män godtar dock inte flera barn i familjen och säger nej till att hustrun ska ta hand om en släktings barn. Barnet behåller sin biologiska fars namn.

Om båda föräldrarna är döda är det normalt moderns sida av släkten som står för omvårdnaden. Framförallt små barn tas ofta om hand av moderns syster "second mother". Äldre barn tas ofta om hand på faderns sida.

Föräldralösa barn tas om hand av hela klanen. Det sker dock förändringar i stadslivet. Det är svårt att ta hand om ytterligare personer.

Mostrar/fastrar eller mor-/farföräldrar tar hand om föräldralösa barn.

För det fall båda föräldrarna avlidit ärver barnen. Söner och döttrar ärver olika mycket. Arvet kan leda till att barnen hotas på grund av sina tillgångar.

6.3.3 Hittebarn

6.3.3.1 Södra/centrala Somalia

Föräldralösa småbarn som övergivits och ingen vet vem som är barnets föräldrar tas om hand av övriga samhället på så sätt att någon person tar hand om barnet. Barnet får sitt namn och klantillhörighet från den familj som tagit hand om barnet och behåller det hela livet. Barnet får vid senare tillfälle reda på att det inte är ett biologiskt barn. Dessa barn ärver inte sina korsasho-föräldrar.

6.3.4 Landinformationsenhetens kommentar

Korsasho-föräldrarna har frivilligt åtagit sig att försörja, utbilda och beskydda barnet och barnet behandlas i vardagen som ett biologiskt barn till korsasho-föräldrarna, men barnet har inte samma rättigheter som ett biologiskt barn. Barnet som tagits om hand behåller sin biologiska släkts namn (sin fars och farfars namn) och ärver sin biologiska släkt. Barnet ärver inte sina korsasho-föräldrar. Korsasho är således inte detsamma som en adoption där det adopterade barnet rättsligt jämföras med ett biologiskt barn.

Beslut som rör barnets uppfostran fattas löpande av korsasho-föräldrarna, ofta i samförstånd med barnets biologiska föräldrar. Barnets biologiska föräldrar har även om barnet uppfostras av korsasho-föräldrar den slutgiltiga beslutsrätten över barnets fostran.

När barn blir föräldralösa diskuterar släkten vem i barnets släkt som är bäst lämpad att ta hand om barnet. Det faktum att man letar efter den bästa lösningen i varje enskilt fall gör att variationerna är många. Beslutet om var barnen ska bo kan omprövas och barnen kan få flytta till en annan släkting. Överenskommelserna är som regel muntliga. Barnen tillhör oavsett var de bor sin fars familj och klan. Korsasho-föräldrar till föräldralösa barn fattar alla beslut rörande barnets fostran, men god sed innebär att korsasho-föräldrarna håller kontakt med barnets biologiska släkt och låter dess släktingar besöka barnet.

Även när det gäller hittebarn, där barnets biologiska föräldrar och släkt inte är kända, är det korsasho-föräldrarna som beslutar i alla frågor som rör barnet. Barnet får sitt namn från korsasho-familjen men ärver inte sina korsasho-föräldrar.

6.4 Adoption

6.4.1 Södra/centrala Somalia

I södra/centrala Somalia förekommer inte adoptioner.

6.4.2 Somaliland

I Somaliland förekommer adoption *endast* när föräldrarna inte är kända. Det kan vara barn som övergivits vid ett sjukhus eller hittats på soptippen som adopteras.

Ett övergivet barn vars föräldrar är okända kan tas om hand om vem som helst och adopteras enligt xeer. Adoptionen legaliseras enligt sekulär lag i domstol. Adoptionen innebär att barnet får sin adoptivfars namn och klan, men inte att det jämställs med biologiska barn i andra rättsliga sammanhang. Det finns alltid dokument från domstolen vid en adoption. Dessa barn är dock inte kulturellt accepterade som jämställda med biologiska barn till adoptivföräldrarna.

6.4.3 Landinformationsenhetens kommentar

Den företeelse som i Somaliland kallas adoption är en i den sekulariserade domstolen fastställd korsasho och kan inte likställas med det i Sverige rättsliga begreppet adoption där adoptivbarnet rättsligt jämställs med ett biologiskt barn. Adoptivföräldern fattar beslut som rör adoptivbarnet.

6.5 Barnhem

6.5.1 Södra/centrala Somalia

I södra/centrala Somalia finns barnhem och i till exempel Merka finns ett barnhem som öppnade 1992 med hjälp av en italiensk NGO¹⁸. Man samlar in pengar på lokal nivå. Det finns utbildning vid barnhemmet. Barnen kan stanna till tjugoårsåldern men många flyttar dessförinnan. De äldre barnen/unga vuxna bidrar också till försörjningen. Affärsmän lämnar bidrag till barnhemmet. På barnhemmet finns framförallt barn från bantu. Det är

¹⁸ NGO är förkortning för Non-governmental Organization

föräldralösa barn vars släktingar är försvunna eller som av ekonomiska skäl inte kan ta hand om dem. Alla är inte föräldralösa, men föräldrarna är för fattiga för att kunna ge dem mat.

6.5.2 Somaliland

I Somaliland sköter staten barnhemmen. Det finns ett barnhem i Hargeisa. Därutöver finns det andra informella barnhem. Arabstaterna ger ett litet understöd till barnhem.

7. Könstympning

En källa uppgav följande.

I de fall könstympning genomförts med så kallad sunna¹⁹ i stället för det i Somalia vanliga infibulation²⁰ har det hänt att detta varit orsaken till skilsmässa. Maken har då misstänkt att kvinnan inte varit oskuld när äktenskapet ingicks.

Det har förekommit att flickor som könstympats med sunna, efter social press från omgivningen, har genomgått ytterligare en könstympning där man använt infibulation. Flickans moder bestämmer men hon utsätts för stort socialt tryck. Argumenten för att flickor ska könstympas med infibulation är att sunna är osomaliskt, skamligt och att barnen kommer att sticka ut och bli stigmatiserade.

Om modern lämnar flickan till mormor eller farmor under en längre tid, någon vecka eller mer, kan denna göra om ingreppet med infibulation. Det spelar ingen roll om familjen är utbildad eller inte, rik eller fattig, vilken klan eller minoritetsgrupp man tillhör – det är bara familjens och släktens inställning som spelar roll.

Det är förändringar på gång och användningen av sunna ökar i Somaliland. Men även om könstympningen görs med sunna skärs allt bort och man syr ett stygn. Några har övergett könstympning, men det är mycket ovanligt. De flesta könstympar sina döttrar.

En källa uppgav att islamisterna är mot könstympning vilket de uttalar i moskéerna.

Det är vanligt att flickor mellan nio och tio år som ännu inte är könstympade utsätts för sexuellt våld. I Somaliland könstympas flickor i städerna i tio – elva-års åldern.

¹⁹ Sunna är en metod av könstympning, kallas också klitorisdektomi. Metoden innebär delvis eller totalt borttagande av klitoris / klitoris förhud.

²⁰ Infibulation är en metod av könstympning, kallas också faraonisk omskärelse. Metoden innebär förminskning av den vaginala öppningen, man skär och sammanfogar de yttre blygdläpparna, med eller utan borttagande av klitoris.

8. Förlossningar

Vid förlossningar är det en man som kan godkänna om kvinnan ska förlösas med kejsarsnitt. Det kan vara maken, fadern eller annan manlig släkting. Generellt sett ses det inte positivt på kejsarsnitt och man letar gärna upp en vårdgivare som kan tänka sig att genomföra förlossningen utan kejsarsnitt.

Det finns läkare som inte tar emot traumafall då de riskerar att bli ersättningsskyldiga, diyabetalning utgår, om patienten dör.

Landinformationsenheten
Migrationsverket

Källor

Rapporten bygger på information som erhållits vid möten som hållits i Hargeisa, Somalia och Nairobi, Kenya under tidsperioden 1 – 11 mars 2009 med företrädare för följande organisationer och myndigheter.

Hargeisa

Agriculture Development Organisation

Committee of Concerned Somalis,

Danish Refugee Council

The Guurti

Havoyco

IOM

Minister of Justice

Nagaad

Norwegian Refugee Council

University Faculty of Law, Hargeisa

UNDP Hargeisa

Nairobi

IOM

Islamic Cleric, Islamic Figh and Mufti

Save Somali Women and Children

Save the Children UK

Somali Peace Line

Sveriges ambassad i Nairobi

UNDP Mogadishu office

UNHCR Representation in Somalia

Bilaga A

Förklaring av ord

Diya	Blodskompensation som betalas av en diyabetalande subklan till en annan.
Diya-betalande subklan	Nivå av underklan som är kollektivt ansvarig för sin underklans säkerhet och har skyldighet att kompensera andra underklaner för skada som den egna underklanen åsamkat dem
Dumaal	Änkan och den avlidne makens bror ingår äktenskap.
Gabaati	En gåva som den blivande maken och hans familj ger till den blivande brudens familj i samband med att de ber om den blivande brudens hand.
Guurti	Äldstes råd
Higsiisin	Änklingen och den avlidna hustruns ogifta syster ingår äktenskap.
Infibulation	Metod av könsstympning, kallas också faraonisk omskärelse. Metoden innebär förminskning av den vaginala öppningen, man skär och sammanfogar de yttre blygdläpparna, med eller utan borttagande av klitoris.
Korsasho	Åtagande att frivilligt försörja, utbilda och beskydda ett minderårigt barn på samma sätt som en biologisk förälder skulle ha gjort.
Meher	Hemgift. En gåva från mannen till kvinnan han ingår äktenskap med.
Nikah	Nikah är den del av vigseln där äktenskapskontraktet undertecknas.
Sharia	Islamsk rätt.
Sunna	Metod av könsstympning, kallas också klitorisdektomi. Metoden innebär delvis eller totalt borttagande av klitoris / klitoris förhud.
Xeer	Den somaliska sedvanerätten som bygger på avtal och överenskommelser mellan klaner.
Yaraad	Brudpris, betalas till den blivande brudens föräldrar.
Äldste	Betecknar de traditionella ledarna inom klanen.

Bilaga B

Karta över Somalia

Källa: University of Texas Libraries